

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 33

Заснований в 1996 році

Рівне – 2005

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ:
ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ.** Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету. Випуск 33. — Рівне: РДГУ, 2005. — 138 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем педагогіки, дидактики, історії педагогіки, теорії і методики трудової підготовки, профорієнтації, виховання дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №5 від 30.12.2005 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 4.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2005

Випуск 33, 2005. Наукові записки РДГУ.

The summary. *It is an honourable and responsible task to be the earliest explorer in any field of human activities. Just that very person is Mykola Rizol', whose name is connected with popularization of the bayan, a famous musical instrument. M. Rizol' – professor, People's artist of Ukraine, an unfailing leader of the Quartette of Bayan players of Kyiv Philharmonic Society for a period of 50 years. The author pays attention to the aspects of solving problems dealing with the significance of M. Rizol' s pedagogical and performing principles in the development of Ukrainian bayan art.*

Key words: *the bayan art, musical pedagogics, musical education, the methodics of teaching, formation of the repertory, the mastery of a bayan performer, critical mind, specific features, technical skills and pedagogical principles.*

Одержано редакцією 20.10.2005.

УДК: 37(477.81/.82),,15/17”

О.А. ГЕРАСИМЕНКО

ОСВІТНІ ЗАКЛАДИ НА ВОЛИНІ XVI – XVIII СТОЛІТЬ

Резюме. *У статті розглядаються ареал поширення, характеристики та роль освітніх закладів Волині XVI – XVIII століть, як структурного елементу міської культури та специфічного, історичного, соціокультурного феномену.*

Ключові слова: *Волинь, освіта, культура, історія, місто, просвітництво, міщани, братські школи, єзуїти, василіани, піяри, цехи, Острозька Академія, Остріг, Луцьк, Кременець.*

В XVI – XVIII століттях прослідковується домінуюча роль міста в загальноєвропейському масштабі, що не було винятком для міст України, котрі входили до складу Великого князівства Литовського і королівства Польщі. Історія більшості середньовічних міст щільно пов'язана з розвитком торгівлі, діяльністю цехів та освітньо-просвітницьких закладів, які виступають вагомим чинником в процесі їх усамостійнення.

Розглядаючи культуру Волині XVI – XVIII ст. не можливо обминути питання існуючих освітніх закладів на її території в даний період, та їх ролі в історії культури. Такий аналіз буде неповним якщо не зазначити про існування багатьох релігійних конфесій в цей час. Перш за все необхідно згадати такі як православні, католицькі та уніатські, що прагнули об'єднання католицизму та православ'я на території Волині. Кожні з них надавали освіту населенню в специфічних закладах освіти, переслідуючи певний власний намір: утримання влади шляхом впливу через навчальні предмети.

З історіографічних та джерелознавчих джерел можна відмітити роботу О. В. Черкасова [8] в якій подані, систематизовані та проаналізовані наукові дослідження XIX-XXст. присвячені розвитку освітньої справи в Україні зокрема братських шкіл.

Освітні заклади та їх діяльність привертали багатьох відомих дослідників: Я. Головацького, М. Грушевського, І. Огієнка, І. Франка, О. Єфименка, С. Голубева, Я. Ісаєвича, К. Харламповича та ін. Різні аспекти досліджуваної теми являються актуальними й нині, що впливає з результатів публікацій в різних виданнях наприклад: Т. Шевченко, В. Г. Балушок, О. Карлін, Т. В. Восцька, Н. К. Петрук, С. Марченко, О. А. Бірюліна, О. О. Рисак, О. В. Халецького, В. І. Яременко, Г. Ф. Марискевич, Т. Г. Марискевич, Б. Колосок, Г. Л. Марохін та ін.

Дослідниками з'ясовано історію походження освітніх закладів, їх місце розташування, етапи розвитку й занепаду, ареал поширення та впливу на той чи інший регіон. Подається інформація про структуру цих установ, організацію навчального процесу, обсяг дисциплін, підручників і методики студій, виховної роботи з учнями їх чисельність та викладацький склад, фундаторів й засновників. Проводячи студіювання та аналіз багатьох робіт можна вивести такі передумови створення освітніх закладів:

- Релігійні. Експансія католицизму, унія 1596 року були поштовхом до згуртування представників різних суспільних угруповань для захисту національних прав уособлюваних в церкві й вірі.
- *Громадсько-політичні.* Міщани, зовсім витіснені з політичного життя, бо були позбавлені участі у сеймах, хотіли впливати на короля посередництвом шляхти. Тому останні залучали до створення освітніх закладів та утримання їх у тій вірі яка насаджувалась тією чи іншою національною спільнотою. Кожна з них розуміла про необхідність виховання власної аристократії, державних та громадських діячів. Людей такого типу могла б підготувати тільки школа вищого типу європейського зразка.
- *Морально-етичні.* Моральна деградація церковної верхівки, неспроможність і небажання дбати про церковні справи змусили міщан встановити колективний патронат над церквою, добиватися законності його від східних патріархів.
- *Ідеологічні.* Реформаційні течії: соцініанство, протестантизм справляли значний вплив на тогочасне життя. Проголошуючи віротерпимість й свободу думки сприяли розвитку вільнодумства. Реформаційний рух сприяв для збудження народного мислення.
- *Психологічні.* Міщанин з тогочасним рівнем менталітету був відкритий для сприймання нового, прогресивного, на відміну від консервативного сільського населення. Тому саме міщани стали ідейними надхненниками заснування братств та шкіл їх найактивнішою частиною, ядром цих організацій [4, 50-51].
- *Професійні.* Відзначаючи те, що освітні заклади формувались в своїй суті на духовних й релігійних основах професійне навчання мало вже свої прояви і зумовлено вузькоспеціалізованим виробництвом в

середньовічних ремісничих цехах, де робота на замовлення і вузькість ринку ставили високі вимоги до професійної підготовки ремісника.

Поступове вивчення багатьох сторін історико-культурного процесу, серед яких становлення та розвиток освітніх закладів, визначає розуміння формування їхнього ареалу на території України, та існування як окремих елементів та осередків. Тому досліджувана нами тема є надзвичайно актуальною в світлі досліджень середньовічної культури, педагогіки та історії.

Мета роботи полягає в дослідженні освітніх закладів, як структурного елементу міської культури на Волині у XVI – XVIII століттях та специфічного історичного соціокультурного феномену.

В XVI ст. на тлі посилення боротьби між реформацією та контрреформацією за умов перебудови правових підстав русько-литовського суспільства і підготовки до утворення конфедеративної держави, загального культурного прогресу в Речі Посполитій та загострення соціальних і національних протиріч, необхідність реформування православної церкви і пов'язаної з нею системи культури й освіти стала нагальною [6, 175].

У процесі синтезування „східних” і „західних” елементів, властивих українській культурі на всіх її етапах розвитку, одну з провідних ролей відіграють міські культурні осередки Волині яскравим представником яких виступає Остріг в якому чи не вперше в Східній Європі було декларовано інституційне забезпечення саме такого напрямку культурного розвитку [2, 57]. Заснована 1576р., одним з визначних тогочасних політиків і культурних діячів Волині князем Констянтином-Василем Острозьким, Острозька Академія стала, по суті, першим українським навчальним закладом європейського типу. Історичне значення Острозької Академії насамперед полягало в тому, що вона утвердила зразок української православної школи як „тримовного ліцею”, чи „тримовної гімназії”. Її називали ще „грецьким колегіумом”, але це був колегіум слов'яно-греко-латинський. Православна освіта орієнтувалася на вищі зразки, здобуті в річищі „латинської” вченості, що було виявом західної орієнтації, незвичайної для східного християнства [6, с.79]. Та утверджуючи новий європейський тип духовності, Острозька Академія започаткувала виконання національного покликання українства, створення великої євразійської цивілізації [7, 89].

Землі Речі Посполитої, з одного боку, охоплені протестантськими бродіннями, з іншого – населені православними русинами, були ідеальним об'єктом для докладання місіонерських зусиль Товариства Ісуса. Відповідно, єзуїти намагались заснувати свої дома в найважливіших осередках політичного життя, у середовищах, які перебували під впливом протестантизму, де була можливість впливати на православне населення [9, 92].

Існувало два основні типи *єзуїтських шкіл* – середнього і вищого рівня., найбільша діяльність яких на території Волині відома в таких містах як Луцьк, Остріг, Кремінець, Володимир-Волинський та ін. Інколи їх називають п'ятикласною греко-латинською школою та, відповідно, п'ятикласною греко-латинською школою з курсами філософії та богослов'я. Останню ще називали колегією, вона могла як навчальний заклад вищого типу користуватися правами академії. Від назви єзуїтських домів, при яких існували школи, останні отримали назву колегій, чи колегіумів [9, 56-57].

Єзуїти мали місійні осідки (місії), склалися з кількох осіб, які проводили проповідницьку роботу в певній місцевості. Діяли „народні місії” (тривали від одного до семи тижнів) у селах і „надвірні місії” на дворах шляхти по дворах волинської шляхти і магнатів (найвідоміший приклад родина Чорторійських) [9, с.98].

Василіянські школи були подібними до єзуїтських за внутрішньою організацією, навчальною програмою, підручниками, методикою, стосунками учнів і вчителів. Та й сам Василіянський орден був реорганізований за єзуїтським зразком з центральною організацією, ґрунтовною гуманістичною, філософською і богословською освітою клиру, з новіціятим [9, 155-156]. Для бідних учнів єзуїти заснували бурси. Вони мали бути осередками, які готували студентів для папських і єпархіальних семінарій. У 1609-1620рр. бурси були реорганізовані в музичні бурси. Бурси бідних не завжди мали достатню фундацію, і найкращий вихід єзуїти побачили у поєднанні цих бурс із навчанням музиці. На землях Волині бурси існували в Луцьку (з1615р.), Острозі (з1626р.) [9, 86-88]. Навчання у школах єзуїтів було безкоштовним. Протестантські ж громади оплачували навчання своїх дітей. При цьому обидва типи шкіл, надаючи теоретичні знання, готували до майбутньої практичної діяльності публічний діячів, канцеляристів, правників, богословів, працівників адміністрації [9, 49].

Для широкого шляхетського та міщанського загалу на перше місце виступали надто очевидні переваги єзуїтського шкільництва: можливість безкоштовно отримати ґрунтовну освіту, досконалі знання латини та навички поведінки у вищих колах суспільства [9, 154].

Організація *братських шкіл* проходила за умов, коли розвивалося шкільництво різного рівня і різних конфесій. Українська спільнота повинна була протиставити їм свою науку і школу з не менш високим рівнем освіти. Поширення братств у Луцьку, Володимир-Волинському, Кремінці та інших містах проходило під безпосереднім впливом Львівського Успенського братства. Це стосується і організації шкіл і змісту освіти.

На Волині порівняно пізно виникли братства. Зокрема, в Луцьку 1617 року. 1619 року братство дістало привілей на відкриття школи. В шкільній діяльності братство керувалося до 1624 р. „Порядком шкільним”, виробленим у Львівській братській школі, а потім складеним самостійно документом „Прав школы греколатинословенской артикулы”.

Програма братських шкіл, безперечно ґрунтувалася на засадах православ'я. Цьому анітрохи не суперечать елементи системи семи вільних наук, вивчення латинської мови (наприклад у Луцькій). У деяких

випадках братська школа вдавалася навіть до послуг зіхідно-європейських вчителів. І перші вчителі прибували вже з поняттям про шкільну освіту й виховання, які вони засвоїли у Західній Європі. Звичайно в організації братських шкіл був значний відсоток впливу єзуїтських шкіл. Та все ж чільне місце серед інших дисциплін у братській школі належало слов'янській мові, нею велося викладання. На другому місці стояло вивчення грецької мови [1, 51].

Братські школи головним чином прислужилися до поширення загального рівня освіти населення, стали на захист культури, мови та віри свого народу.

З моменту появи наприкінці XVI ст. римо-католицький орден піярів бачив своє головне завдання у поширенні освіти серед міських низів. На території Речі Посполитої цей орден розпочав діяльність у часи панування короля Владислава IV. На Волині всі піярські школи – у Любешові, Дубровиці і Межиріччі Корецькому – виникли на рубежі XVII і XVIII ст. і проіснували аж до 1832р.

Розглядаючи уніатське навчання, то одним з характерних методів боротьби з православ'ям та популяризації польської мови, було існування на території Волині *піярських шкіл*, що мали особливий зміст навчання і мету [3, 213-214].

У польський період на території Волині існували єврейські громади у Луцьку, Володимирі, Кременці, Любомлі, Острозі, Ковелі, Дубно, Горохові та ін. Євреї завжди з повагою ставилися до освіти, вченості. Ще до появи братських шкіл у XVI ст. в Україні з'явилася ціла мережа єврейських закладів. Усі вони поділялися на початкові – *хедери* і вищі – *іешиви*. Навчання у хедері було обов'язковим для всіх хлопчиків від 6 до 13 років. У вищі навчальні заклади хлопчики поступали після успішного закінчення хедера [5, 271].

Важливу роль в наданні освіти в даний період відіграло православне духовенство. Турбота про вчителів для початкових народних училищ покладалась на Відомство православного духовенства.

Школи як правило, відкривались і утримувались церквою. Існувало декілька типів *церковних шкіл*: монастирські, соборні або кафедральні, приходські. Ці , в свою чергу, ділились на „внутрішні” та „зовнішні”. „Внутрішні” монастирські школи відвідували хлопчики, яких готували до постригу в монахи, в „зовнішніх” готували церковних прислужників. В соборних і приходських „зовнішніх” школах навчалися діти від 7-15 років.

Цікавим фактом для нас є те, що в цей період розпочинаються початки професійної освіти осередками яких являються *цехи*. Навчання ремісництву повністю контролювалося групою та колективом в якому працював майбутній майстер (спеціаліст). Молодь зазнавала всесторонньої перевірки, що провадилась у формі ряду випробувань. Ці випробування мали на меті виявлення, чи в достатній мірі вони засвоїли необхідні трудові навички й знання, норми поведінки, звичаї і, таким чином, визначення їх придатності до перетворення в зрілих членів і проходило в кілька оформлених ритуально етапів:

- прийом учня здійснювався на сходці всіх майстрів об'єднання. При цьому були присутні свідки – один з боку майстра, другий з боку учня. В їх присутності майстер домовлявся з батьками учня або з ним самим про час учнівства, утримання, навчання і нагороду за працю. Майстер теж брав певні зобов'язання відносно навчання і виховання учня;
- по завершенні терміну учнівства здійснювались обрядові дії, що фіксували посвячення учня в підмайстри. Церемонія переведення учня в підмайстри звалась „визволкою”;
- проходження мандрів, тобто підмайстер повинен був попрацювати у майстрів цехів своєї галузі різних міст (на зразок сучасної практики);
- ритуали посвячення в майстри оформлювали завершення соціалізації цехового ремісника і символізували його перехід до зрілості й самостійності... Щоб довести свою кваліфікованість та знання цехових традицій, такий підмайстер у присутності всіх майстрів цеху представляв на розгляд цехмістра та старших майстрів свідчення про проходження ним мандрів (тобто практики), одержані в цехах різних міст. Крім цього, він виготовляв урочний виріб – так званий шедевр [1].

В системі освітніх закладів Волині в досліджуваній період можна визначити такі їх типи: початкові, вищі та професійні. Кожен з представлених типів мав свою релігійну або ж національну приналежність, чітку структуру організації, програму, фундацію, будівлі, ареал поширення та цілі. Аналізуючи їх приходимо до висновку, що вони відігравали велику роль як структурні елементи міської культури впливаючи на освітній рівень городян, їхні релігійні вподобання, економіку, забудову міста, готували до майбутньої практичної діяльності публічний діячів, канцеляристів, правників, богословів, працівників адміністрації та майстрів різних цехових організацій. Це, в свою чергу, не могло не вплинути на історико-політичну ситуацію досліджуваного нами регіону, та дало поштовх до розвитку і поширенню високих стандартів освіти на схід Європи.

Можна вказати що освітні заклади Волині зіграли велику роль як осередки просвітництва та освіти. Мова йдеться про Острозьку Академію і братські школи як специфічні історичні соціокультурні феномени, що давали освіту наближену до вищої, різного роду протестантські заклади по містах і містечках Волині та значну роль єзуїтських шкіл й колегій, що давали гуманітарні знання на рівні найвищих вимог.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балушок В. Г. Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових ремісників. – К.: Наукова думка, 1993. – 137 с.
2. Ісаевич Я. Острозька Академія як „слов'яно-греко-латинський” заклад. // „Остріг на порозі 900-річчя”. Матеріали IV науково-краєзнавчих конференцій. – Остріг: „Спадщина”, 1993. – С. 56-57.

3. Карліна О. Пиярські школи у волинських містечках наприкінці XVIII – перших десятиліттях XIX ст. // *Минуле і сучасне Волині: Олександр Цинкаловський і край. Матеріали IX наукової історико-краєзнавчої міжнародної конференції 20-30 січня 1998р.* – Луцьк: Надстир'я, 1998. – С. 213-215.
4. Марохін Г. Л. Роль цехових братств в збереженні культури. // *Велика Волинь: минуле і сучасне, тези міжнародної наукової краєзнавчої конференції.* – Житомир, 1993. – С. 49-52.
5. Надольська В., Мірошніченко Л. З історії єврейської общини Волині. // *Минуле і сучасне Волині: Олександр Цинкаловський і край. Матеріали IX наукової історико-краєзнавчої міжнародної конференції 20-30 січня 1998р.* – Луцьк: Надстир'я, 1998. – С. 271-272.
6. Попович М. В. Нарис історії культури України. – 2-е вид., випр. – К.: „АртЕк”, 2001. – 728 с.
7. Халецький О. В. Остріг як центр культурного універсалізму XVI ст. в Україні. // „Остріг на порозі 900-річчя”. Матеріали I–III науково-краєзнавчих конференцій. – Остріг: „Спадщина”, 1992. – С. 86-89.
8. Черкасов В. О. Братські школи у висвітленні вітчизняної історичної науки середини XIX – початку XX ст. // *Український історичний журнал.* – 2002. – №3. – С. 74-84;
9. Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверти XVI – середини XVII ст. – Львів: Свічадо, 2005. (Серія: *Studia rationis* 1). – 340с.

Резюме. В статті розглянуто ареал розповсюдження, характеристики та роль навчальних закладів Волині XVI - XVIII століть, як структурного елемента міської культури та специфічного, історичного, соціокультурного феномена.

Ключевые слова: Волинь, освіта, культура, історія, місто, освіта, ремісники, братські школи, єзуїти, василіани, пияри, цеха, Острозька Академія, Остріг, Луцьк, Кременець.

The summary. In the article are considering natural habitat of distribution, description and role of educational establishments of Volyn' XVI-XVIII centuries, as structural element of urban culture and specific, historical, sociocultural phenomenon.

Keywords: Volyn', education, culture, history, town, education, petty bourgeois, brotherly schools, Jesuits, vasyliany, piyary, workshops, Ostrozca Academy, Ostrig, Lutsk, Kremenets.

Одержано редакцією 12.10.2005.

УДК: 37:745/749 (477) „19”

З.А. МАЦИШИНА

ВИХОВНІ АСПЕКТИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ УКРАЇНИ ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Резюме. У статті досліджуються виховні аспекти декоративно-прикладного мистецтва у працях педагогів початку XX століття. Зроблено аналіз діяльності Волинського ліцею як одного з кращих навчальних закладів нашого краю. Звертається увага на особливості впровадження елементів декоративно-прикладного мистецтва у навчально-виховний процес освітніх закладів Волині початку XX століття.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, культура, народне мистецтво, навчально-виховний процес.

Проблема використання виховних можливостей декоративно-прикладного мистецтва є однією з провідних і викликає зацікавленість у різних дослідників. Зокрема, цю тему вивчали О. Красовська, С. Побожій, М. Фіголь та інші. У той же час аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновок, що вивчення виховних аспектів декоративно-прикладного мистецтва потребує подальшого поглибленого пізнання. Насамперед це стосується дефініції основних понять, використання системного підходу при оцінці історичного досвіду. Вищезазначений аспект обумовлює необхідність окремого наукового дослідження.

Метою статті є вивчення виховних можливостей декоративно-прикладного мистецтва в педагогічній теорії і практиці початку XX століття.

Декоративно-прикладне мистецтво в житті кожної людини відіграє вагомий роль. У статті “Засвоєння студентами образної мови декоративно-прикладного мистецтва” Ольга Красовська зазначає: „Декоративно-прикладне мистецтво є унікальним засобом духовного, громадського художньо-естетичного розвитку особистості. Поглиблене вивчення цього рідкісного явища вітчизняної і світової матеріально-духовної культури – одне із важливих завдань образотворчого мистецтва” [5, 55].

Розвиток духовної культури народу вимагає усестороннього вивчення мистецтва, його ролі в сучасних умовах. “Примноження здобутків національної культури і духовності закономірно будується на традиціях. Завдяки їм, – писав Г. Ващенко, – зберігається і розвивається національна мораль, без якої неможливе існування нас, і зберігається релігія, звичаї, здобутки мистецької творчості, світогляду, народні ідеали – все те, що створює обличчя народу, що відрізняє його від інших народів. Духовний поступ народу, розвиток його духовної культури неможливий без спадкоємності поколінь, без трансформації засвоєння мистецького досвіду, без прилучення молодого покоління до культурних традицій минулого. На думку Г. Ващенка, “традиції народного мистецтва мають продовжувати своє життя в дитячій художній творчості. Прилучення дітей та молоді до занять

З М І С Т

<i>Постоловський Р.М.</i> До двадцятиріччя кафедри професійної педагогіки і трудової підготовки.....	3
<i>Янцур М.С.</i> Перспективи реформування трудової підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів	4
<i>Кирильчук Ю.В.</i> Проблеми підготовки вчителя освітньої галузі „Технологія”	10
<i>Мегем Є.І.</i> Визначення компонентів системи методичної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання з проектно-технологічної діяльності	13
<i>Разумна Г.І.</i> Навчальний предмет як засіб естетичного виховання майбутніх вчителів трудового навчання	17
<i>Тюска В.Б.</i> Проблема творчості майбутнього педагога у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях	20
<i>Шутяк В.Г.</i> Особистісно-орієнтований підхід у трудовому навчанні молодших школярів	23
<i>Літковець О.Д.</i> Психолого-педагогічні умови формування графічних вмінь в учнів початкових класів	29
<i>Кашуба О. М.</i> Організація навчально-виховної діяльності на основі сприйняття й передачі інформації у початкових школах Німеччини.....	34
<i>Хоронжевський О.М., Янцур М.С.</i> Сформованість знань з культури праці та гігієнічної культури в учнів основної школи.....	38
<i>Войтко А.І.</i> Професійні проби як засіб підготовки учнів 8 – 9 класів до вибору професії.....	43
<i>Саух О.М.</i> Особистісні умови професійного самовизначення.....	45
<i>Ковальська Н.М.</i> До проблеми формування готовності старшокласників до свідомого вибору професії в сфері менеджменту	51
<i>Янцур М.С., Єзерська Н.Р.</i> Професійна спрямованість учнів 9-х класів північно-західного регіону України.....	54
<i>Парховнюк Г. О., Сингаївський Д.В.</i> Формування готовності до професійної діяльності старшокласників з використанням дидактичного комп’ютерного середовища.....	60
<i>Шкворець О.В.</i> Особливості використання образно-асоціативного підходу у проектуванні одягу.....	62
<i>Янцур М.С., Симонович Н.В.</i> Індивідуалізація процесу навчання учнів 8-9 класів конструюванню швейних виробів на основі диференційованих завдань	65
<i>Фещук Ю.В.</i> Шляхи розвитку просторового мислення студентів за допомогою комп’ютерної графіки	69
<i>Войтко А.І.</i> Підготовка студентів до профорієнтаційної роботи з учнями в процесі педагогічної практики.....	71
<i>Бордюк Н.А., Бордюк М.А.</i> Педагогічні особливості вивчення фундаментальних дисциплін студентами спеціальності „Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання” в умовах нового освітнього простору	73
<i>Дем’яненко Т.П.</i> Шляхи вдосконалення змісту підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності в процесі трудового навчання.....	77
<i>Пшеничний В.В.</i> Методика навчання студентів розробці конструкторської документації за монопроекцією	80
<i>Федчишин Н.О.</i> Виховуюче навчання в контексті педагогічної теорії І.Ф. Гербарта	81
<i>Васильченко Г.Ю.</i> Проблеми активізації пізнавальної діяльності студентів у вищих педагогічних навчальних закладах	84
<i>Носова І.О.</i> Деякі аспекти професійної адаптації майбутніх вчителів трудового навчання.....	88
<i>Парасюк І.А.</i> Проблеми національно-громадянського виховання студентів	91
<i>Петрук Є.О.</i> Педагогічні коледжі технічного спрямування та стан графічної підготовки в них	95
<i>Козяр М.М.</i> Шляхи вдосконалення графічної освіти студентів в умовах застосування інформаційних технологій	98
<i>Мазурок В.Г.</i> Педагогічні умови формування в студентів системи понять еколого-економічного змісту	103
<i>Набочук Ю.К., Павлова Н.С.</i> Управління розумовою діяльністю школярів на уроках інформатики	112
<i>Білинська В.Л.</i> Роль шкільного садівництва і городництва в навчально-виховному процесі початку ХХ століття	116
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічні ідеї та досвід М.І. Різоля в контексті розвитку українського баянного мистецтва	120
<i>Герасименко О.А.</i> Освітні заклади на Волині ХVІ – ХVІІІ століть	125
<i>Маццишина З.А.</i> Виховні аспекти декоративно-прикладного мистецтва в педагогічній думці України початку ХХ століття.....	128
<i>Малафійк І.В.</i> Дидактичний принцип системності.	132
<i>Відомості про авторів</i>	136

Наукове видання

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 33

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Лазарчук В.В., Зброжек Д.Г.

Здано до набору 12.11.2005 р. Підписано до друку 30.12.2005 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 21,18. Обл. вид. арк. 21,49. Замовлення № 13/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98,
тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

**О – 59 ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ
ОСВІТИ: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ. Наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету. Випуск 33. — Рівне: РДГУ, 2005. — 138 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 4.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем педагогіки, дидактики, історії педагогіки, теорії і методики трудової підготовки, профорієнтації, виховання дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20